

31.07.2023

Lykke Friis om krigen i Ukraine: Hjælp dem også med at vinde freden

Ukraine har ikke kun brug for flere våben, så de kan vinde krigen, men også en plan for, hvordan de efterfølgende vinder freden.

Skrevet af

Lykke Friis

✉ lykke@thinkeuropa.dk

»Du smiler. Så kan du ikke være ukrainer.«

Sådan sagde en ældre ukrainsk kvinde, som jeg for to uger siden mødte i Kyiv.

Bemærkningen er i sig selv en illustration af, hvor tyndslidte mange ukrainere efterhånden er blevet. Efter en uge i Kyiv er jeg da heller ikke i tvivl: Det bliver mindst lige så vanskeligt for Ukraine at vinde freden som krigen.

Fem udfordringer

For det første er der det forhold, at næsten 80 procent af ukrainerne har mistet et familiemedlem eller en nær ven i krigen. Et sådant tal kan forekomme abstrakt, indtil man ser havet af små ukrainske flag på Majdan-pladsen, hvor hvert lille flag markerer tabet af en medborger. Eller når man står ved en sørgemur bag St. Michel-katedralen – en ukrainsk, interimistisk udgave af Vietnam-monumentet. Modsat i Washington DC er navnene på de faldne ikke mejslet i granit, men mindes ved hjælp af fotografier, der bogstaveligt talt sætter ansigter på krigens rædsler. Kombinationen af den omfattende sorg og de utallige nætter i beskyttelsesrummene gør, at Ukraine risikerer at blive en slags PTSD-nation, vel at mærke uden den professionelle hjælp man kender fra langt fredeligere europæiske lande.

For det andet svækkes Ukraines muligheder for at vinde freden af, at 20 procent af landets børn befinder sig uden for Ukraines grænser. Mange mødre har bragt deres børn i sikkerhed for de russiske missiler og droner. Det skal også ses i forhold til, at kun 50 procent af skolerne har adgang til beskyttelsesrum. Efter måske flere års skolegang i for eksempel Tyskland eller Danmark kan det blive mere end vanskeligt for dem igen at vinde fodfæste i det ukrainske skolesystem. Hvis deres mødre vel at mærke vender tilbage efter krigen, hvilket er den tredje faktor, som svækker Ukraines muligheder for at vinde freden.

De første spæde undersøgelser viser, at mange ukrainere allerede har indstillet sig på ikke at flytte tilbage til deres hjemland foreløbigt. Det er tilfældet for hele 44 procent af de 1 millioner ukrainere, der p.t. opholder sig i Tyskland. Sporene fra blandt andet krigen i Bosnia-Hercegovina skræmmer: Jo længere krigen varer, jo mere integrerede bliver flygtningene i deres nye hjemlande. Og jo mindre attraktivt føles det at vende tilbage til et land, hvor sundheds- og uddannelsessystemet samt ikke mindst fremtidsudsigterne er langt dårligere.

Selvom patriotismen og ønsket om at genrejse Ukraine vil være et argument for mange, viser nye prognoser fra Kyiv School of Economics, at arbejdsstyrken inden for få år vil være reduceret med en tredjedel. I praksis betyder det, at Ukraine nærmest vil mangle en generation til at udvikle nye arbejdspladser, bygge nye skoler, boliger med videre. Dertil kommer, at man ikke skal forvente, at tidligere tiders korruption vil forsvinde som dug fra solen, »bare« fordi Ukraine har været i krig.

For det fjerde er der det politiske system. Så snart krigen er afsluttet, vil den nuværende borgfred blive afblæst. Både nye og gamle politikere står på spring til at udfordre præsident Volodymyr Zelenskyj, blandt andet med kritik af, at præsidenten alt for længe negligerede truslen fra Vladimir Putin. I hvert fald vil det ikke være første gang, at en krigshelt ikke kan følge sejren ved fronten op med en tilsvarende triumf ved stemmeurnerne. Tag bare Winston Churchill og valget til det britiske underhus i 1945. Sandsynligheden for politisk turbulens skal også ses i lyset af, at Ukraine ikke har et veludviklet partisystem. Som bekendt vandt Zelenskyj præsidentvalget i 2019 uden politisk erfaring og med et helt nyt parti. Dette kunststykke kan gentages af for eksempel generaler, der har udmærket sig ved heltegerninger ved fronten.

Til sidst er der det kommende forhold til Rusland. Mange tager for givet, at der vil løbe et nyt jerntæppe ned mellem Ukraine og Rusland. Lige så klart er det imidlertid, at Ukraine vil være fanget af sin geografi og derfor pr. definition vil skulle forholde sig til Rusland. Det skyldes også, at Rusland næppe vil gentage Nazi-Tysklands betingelsesløse kapitulation, ligesom det er mere end uklart, om krigen afsluttes med en Nürnberg-lignende proces. Endelig mudres situationen af, at mange ukrainere, ikke mindst i den østlige del, ønsker samarbejdet med Rusland.

Behov for fredsplan

Nødvendigheden af på en eller anden måde at skulle leve med Rusland som nabo kan imidlertid være nærmest umulig at forene med mange ukraineres ønske om retfærdighed, straf og måske hævn. På et offentligt møde i juli arrangeret af den ukrainske udgave af PEN i Kyiv gav min sidemand i et panel om Ukraines fremtid udtryk for, at det var tid til at omskrive John Lennons gamle sang »Imagine«. Fremover skulle Ukraine og resten af Europa nemlig »forstille sig en verden uden Ukraine«. Hårdt presset af blandt andet Oxford historikeren Timothy Garton Ash slog han dog ind på en mere forsonlig kurs – let's make Russia small again.

De fem vanskeligheder med at vinde freden øges proportionalt med krigens længde. Set i det lys er der ingen tvivl: For at øge Ukraine chancer for at vinde freden bør Europa og USA gøre alt for, at Ukraine vinder krigen så hurtigt og vel at mærke også så klart som muligt. Det indebærer ikke mindst nye våbenleverancer.

Men kampvogne og kampfly gør det ikke alene. EU og NATO må allerede nu styrke ukrainernes tro på, at de rent faktisk bliver lukket ind i folden, når krigen er forbi. I realiteten er det dette perspektiv, som holder humøret oppe ved fronten og i beskyttelsesrummene og som måske i sidste instans kan overbevise flere ukrainere om at vende hjem efter krigen. På det netop afholdte NATO-topmøde i Vilnius blev landets NATO's perspektiv, trods en betragtelig ordakrobatik, styrket. Det samme vil uden tvivl gøre sig gældende, hvis EU til efteråret kan blive enige om at åbne optagelsesforhandlinger med Ukraine.

Men selv det er ikke nok. EU og de respektive medlemsstater bør allerede nu intensivere deres mere specifikke tiltag for, at Ukraine kan vinde freden. Midler til rekonstruktion af al slags infrastruktur, lige fra skoler over boliger til togstationer, er essentielle. Men det er programmer, der rent faktisk kan hjælpe familier med at blive genforenet i Ukraine, mildest talt også. For slet ikke at tale om en indsats omkring mental sundhed, som kan afhjælpe de mange traumer, der vil præge en PTSD-nation. Psykologer, der har erfaring med at behandle børn med krigstraumer, for eksempel fra Ex-Jugoslavien, vil være vigtige.

Ellers risikerer vi om nogle år, som Timothy Garton Ash formulerede det på PEN-mødet i Kyiv, at skulle forholde os til det ubehagelige spørgsmål: Hvem tabte Ukraine – vel at mærke ikke ved fronten, men fordi vi ikke forberedte freden godt nok?